

Доля євреїв в охоронній зоні поблизу ставки Гітлера «Вервольф» (маловідомі документи та нові інтерпретації)

Основний корпус документів¹, переданих до Держархіву Вінницької області з відомчого архіву обласного управління СБУ, містить, зокрема, змістовні для розкриття долі єврейського населення під час нацистської окупації трофейні німецькі документи.

Вони становлять унікальну інформацію про жорстокий окупаційний режим в німецькій зоні окупації Вінницької області. Вірогідно, це не повний комплекс документів, що відклалися у справах охоронної групи таємної польової поліції «ОСТ», яка здійснювала нагляд та підтримувала режим безпеки в районі «Айхенгайн», а потім у районі ставки Гітлера «Вервольф».

Основу трофейних німецьких документів складають донесення військових чиновників охоронної групи таємної польової поліції «ОСТ», рапорти, листування, які у німецькому діловодстві оформлені як додатки до «Військового щоденника».

Документи висвітлюють питання щодо політичного контролю стосовно населення, боротьби з партизанами, знищення євреїв, які мешкали в охоронній зоні, були помічені або надіслані на роботу в район Ставки.

Серед донесень та рапортів, що свідчать про протистояння німецьких військових підрозділів, СД, СС підпільним та партизанським групам і загонам, є донесення оберфюрерові СС і полковникові поліції в Житомирі Гельвігу про виявлення і арешт великої підпільної групи у Вінниці, яка діяла під керівництвом єврея Івана Бялера, і в складі котрої було до 20 євреїв².

Боротьба з партизанським рухом була приводом для акцій масового знищення євреїв, вилучення та розстрілів окремих людей, оскільки «Вервольф», як ставка Гітлера, вважався особливим стратегічним об'єктом, навколо якого було створено зону «юденфрай» (вільну від євреїв). Тому на цій території неодноразово були проведені жорстокі репресії та масові страти євреїв³.

«Вирішення єврейського питання» в охоронному районі розпочалося з акції 12 січня 1942 р., коли всі стрижавські євреї, переважно старики, жінки та діти були розстріляні біля кам'яної огорожі колишньої тюрми ДПУ.

Для євреїв-ремісників, коли їх праця і кваліфікація були потрібні нацистам, існувала ще й проміжна ланка — ув'язнення в єврейські робітничі табори, після чого, коли необхідність у робочій силі відпадала, їх розстрілювали⁴.

Основна специфіка трофейних німецьких документів полягає в тому, що німецьке бюрократичне діловодство було лаконічним і однозначним, незважаючи на лексику, яка мала на меті приховати реальний зміст «вирішення єврейського питання», як фізичного знищення євреїв.

Загальна характеристика цих документів дозволяє стверджувати про наявність організованої на державному рівні цинічної політики послідовного і систематичного знищення цілого народу в німецькій зоні окупації Вінничини, надзвичайно жорстокої у зв'язку із розміщенням на цій території ставки Гітлера.

Примітки

¹ Державний архів Вінницької області, ф. Р-6023 «Фільтраційні, архівно-слідчі і спостережні справи».

² Там само, ф. Р-6023, оп. 5, спр. 9, арк. 335-338; ф. П-425, оп. 1, спр. 79, арк. 14-15.

³ Там само, ф. Р-6023, оп. 5, спр. 7, арк. 103.

⁴ Там само, оп. 5, спр. 9, арк. 75, 128; оп. 2, спр. 230, арк. 3-4.

Г. Голиш (м. Черкаси)

Неповнолітні жертви нацистського етноциду на окупованих територіях України (1941–1944 рр.)

До найбільших злочинів нацизму проти людства належить цинічно спланований і вражаюче масштабний етноцид, жертвами якого стали й неповнолітні жителі окупованих територій України.

Гранична жорстокість окупаційного режиму особливо рельєфно виявилася у масовому дітовбивстві. Нацисти вдавалися до різних способів знищення дітей та підлітків: їх розстрілювали, вбивали прикладами гвинтівок, камінням, спалювали, вішали, топили, отруювали, знекровлювали, розривали навпіл, кидали в ями-могили ще живими, задушували газами,